

Én a barátot siratom...

Drága Utassy Jóska! Drága Dzsó!

Tudom én jól, hogy is ne tudnám: ez még nem a szavak ideje. De látod, már haláloed harmadnapján szólítalak, s noha kegyeletet talán nem sértek veled, a búcsúszó hitelét azonban mindenképpen kockáztatom. Pedig fölmondva, mint valami iskolai leckét, milyen fölháborítóan egyszerűnek tűnik a szentencia: amíg az ember ki nem evickél a fájdalmak örvényéből, legalább addig tartsa a száját. Am ha mégse, ha közben is beszélni, uram bocsá', írni kényszerül, hát akkor se ő – sírjon a hallgató, sírjon az olvasó! Neki szabad. Egyedül neki szabad!

Emlékszel? Ekként, s még az is meglehet, hogy éppen e szavakkal győzködtél nagyanyám távoztakor, akiért még rövidnadrágban és kaffogó papucsban is átgázoltál velem a bánrévei temetőn, de tudod mit? Ez egyszer köpök rá! Én a barátot siratom most, nem a költőt! Hiszen a költő, ha valóban az időtlenségnek dolgozott, ahogyan világeletemben te is vallottad magadról, kikezdetetlen marad, ha tetszik, ha nem. Hiába cserkészi be, hiába dönti le „akár a dátumos halál is”, nem bírhat veled, nincs fölötte hatalma. El csak a barátot pusztíthatja, meg csak őt ölheti. Téged, a legdelejezőbb, a legnyugtalanítóbb, minden idegszálamat fölbolydító, átrendező és haptákba állító személyiséget, akivel valaha is dolgom adatott.

Azóta is sokat tűnődöm rajta, vajon mi szükséged lehetett egy magamfajta fölpszikált zöldfülűre? Csak találgatni tudok. A tizenhat évvel fiatalabb lélek feltétlen bizalma ragadott meg, amelyben szándékosan s kedved szerint jöhettél-mehettél, kutakodhattál? Sinka-mániám? Esetleg a közös palóc mitológia akolmelegét érezted rajtam az Ond vezér útja 27. hetedik emeletén is? Közel negyedszázad távolából se tudnék rá válaszolni. Azt viszont őszintén megvallhatom: kizárólag ez utóbbi tartott meg melletted a keservekkel teli inasévek idején, amíg a legkíméletlenebb eszközeidet is bevetve alkalmassá nem tettél a feladatra. Ma már azt is elárulhatom, szinte rettegetem a baljós pillanatot, hiszen tudatában voltam, ha közben megnyikkanok, könnyű szívvel csapsz el magadtól, ahogy tetted ezt mással, másokkal is, olykor a szemem láttára. Hála neked, nem így történt. Helyette lassan, fokozatosan megtanultam a törvényeid szerint létezni, gondolkodni, „a verset nem írják, de élve élik” általad művelt napi gyakorlatába kapaszkodva, amelyet persze mindig is csak rád nézve s a közeledben éreztem igaznak.

– Várjál még, előbb megáldozom! – mondogattad hetente keddenként, később szerdánként kettőkor, mielőtt nekivágtunk az estébe hajló, a heti gyarlóságokat, lírai fuserátumokat betonba vagdaló délutánoknak. Nem is kellett mondanod, az első perctől tisztában voltam veled, ha egyszer is elfelejtetted a gyógyszereidet bevenni,

tótágast áll körülötted a világ. A legkevesebb, amit ebben a helyzetben tehettem, hogy miután anyám példájából már jól ismertem a lítiumosok temperamentumát, indulatait és reakcióit, egykettőre beláttam: az eufória és a letargia közé szorított igencsak szűk mezsgyén kettőnk között vitának helye nincs. Uralkodhattál volna kedvedre, mindened adott volt hozzá, mégsem éltél vele. Borderline syndroma ide vagy oda, láttam rajtad nemegyszer, téged zavart, téged bántott a legjobban, ha egymás után többször is tiéd maradt az utolsó szó. Emlékezz vissza: hányszor, de hányszor hívtál föl még késő este is, hogy Gejzám-Mejzám-Gemejzám, azért ne vedd szentírásnak, amit mondtam, fuss neki újból, ha kell, százszor is, biztosan találasz rá pontosabb kifejezést! No és az általad írtak?! Ha egy vers végére kitétted a „sziszifuszi pontot”, kétszer, de volt, hogy háromszor is beolvastad nekem a telefonba, ha éppen éjfélkor, hát akkor. Csoda-e, ha most is hallom, amint lassan, tagoltan magyarázod, amit már az első alkalom után se lehetett feledni: tudod, csak azért, hogy könnyebben rögzüljön, hogy könnyebben meg tudd ítélni. Egyszer aztán olyan könnyen rögzült, hogy még a négyéves lányom, Veronka is azt harsogta naphosszat, hogy „bőrfocit akartam, bőrfocit..., hadd szakadjon a csillagok hálója...”. Ám dehogy az égi háló, dehogy! Kis híján mi szakadtunk meg a görnyesztő hahotától.

És ez így zajlott hétről hétre, hónapról hónapra, évről évre, mígnem egy szép napon azon kaptuk magunkat, ha kell, szemed vagyok, ha kell, füled, sőt, némely dolgokban már szavakra sincs szükség, elég egy-egy összevillanó pillantás is. A korábbiakhoz képest valami gyökeresen és végleg megváltozott. Megnevezni nem tudtam, de roppant erejét azonnal megéreztem, s alig fértem el a bőrömben. Ám ahelyett, hogy emelt s repített volna, amint azt vártam és reméltem, egyre kétségbeejtőbb s otrombább módon bénított meg: mozdíthatatlan szárnyként nehezedett rám! Nem beszélünk róla, de mindketten biztosak voltunk benne, most dől el minden. Még utoljára nekiveselkedtél, de már nem volt szükség se fűrészre, se gyalura, se kalapácsra, megtette egy darabka csiszolóvászon is, s az eresztékek a helyükre kerültek. Önmagam alól is fölszabadítottál. Egy este pedig vetted a kabátodat, és lekísértél a megállóba. Megöleltél, meglapogattál, s egészen addig integettél utánam, míg a troli el nem tűnt a kanyarban. A következő pillanatban előtört belőlem a zokogás.

Akkoriban már nemcsak én jártam el hozzátok, te is mind sűrűbben megfordultál nálunk a Mogyoródi úton. Marci, Veronka ma is emlegeti, sőt, ma emlegeti csak igazán, holott mindannyiszor ugyanazzal a képtelen történettel áltattad őket. Szegények, el se tudták képzelni, ki lehet az a magát fölfedni nem akaró titokzatos idegen, aki rendszeresen Dzsó bácsi farzsebében küld nekik ajándékot. Ilyenkor persze valósággal megtálosodtam, sütöttem-főztem a tiszteletedre, amit eleinte szinte személyes sértésnek vettél, s jó szokásod szerint teledörmögted az utat hazafelé, hogy micsoda haszontalan, férfihez, pláne tollforgatóhoz föl nem érő dolgokkal ölöm én a drága időt. Talán már nem is emlékszel, de volt rá alkalom, hogy amint hazaértél, már emeltem is a telefont, és jól rám pirítottál miatta. Aztán – valószínűleg az ismétlődő gasztronómiai élmények hatására – úrrá lett rajtad

valamiféle zavart riadalom. Azért van itt valami, drága gyerek, ami nem hagy nyugodni! – ráncoltad erősen a homlokod. Mi lesz velem, ha ne adj’ isten, Zsóka menne el előbb? Mit fogok én akkor enni?! Egyet se búsulj, vigasztaltalak, s még abban a fertály órában megállapodtunk a jövő heti menüsorban, s immár arra emeltük a poharunkat, hogy isten áldásával elszegődöttél mellém kuktának. Jöttél is lelkesen, méretes keményfedelű mappával a hónod alatt, de kisvártatva úgy vágtad földhöz, mint Ady Bandi a Bibliát. Sorsa akkor pecsételődött meg, mikor mindenáron rögzíteni akartad, hányadik percben lestem be először a fedő alá a rutinosan rotyogó mustáros tarjára, amit hitetlenkedve, ám annál nagyravágyóbb illúziókkal Szamosi-flekkenként jegyeztél föl az első lap tetejére. Azt még elfogadtad tőlem, bár kétségtelenül meghökkentél rajta, hogy a legjobb indulattal sem emlékeztem a kérdéses időpontra, de midőn legyintettem is, mondván, az égadta világon semmi jelentősége sincs, végképp elbizonytalanodtál. Joggal érezhetted, homokszem került a gépezetbe, amely nemcsak hogy méltatlan az óriási téhez, de hosszú távú szándékaiddal is összeférhetetlen. Ráadásul – s meggyőződésem, hogy ettől kapott el igazán a pulykaméreg – saját kútfőből korigálhatatlan is. Mindezt átgondolni egy pillanat műve volt. Nyekkent a füzet, s azonnali hatállyal fölmondtad a kurtánál is dicstelenebb munkaviszonyt.

Drága Jóska! Meg ne haragudj rám, hogy miközben kézzel-lábbal próbállak megidézni, ilyen pszicliscaré ügyeknél is leragadok. De hadd emlékeztesselek, hiszen te hívtad föl rá a figyelmemet még évekkel ezelőtt (ami már akkor is csaknem fölért egy meghatalmazással): ha túl leszel „ama napon”, akár egyetlen derűs történet is többet tehet a lelki üdvösségedért, mint egy regimentnyi önhitt tanúságtevő s vagy három-négy tanszéki fogcsikorgató irodalmi gyászhuszár együttvéve.

Mert így igaz, kivételes humorérzéked sok fölösleges veszködéstől megkímélt, de két dologgal garantáltan ki lehetett hozni a sodrodból. A meddő, ámde pióca-természetű okoskodással és a számmisztikával. Előbbit azonnal és durván söpörted le magadról, s isten látja lelkemet, az utóbbit se hoznám szóba soha már, de a tény ettől még tény marad: a tizenharmadik esztendőben fordult a visszájára minden. Éppen apám halálhírével hívtalak, amikor közölted, foltot találtak a tüdődön. Vaklárma lesz, meglásd, pontosan úgy, mint az én esetemben! – kontráztam azonnal, hiszen évekkel korábban engem kergettek pánikba vele. Egyszerű, mezei tbc, mondták a szemedbe, s állították még hosszú hónapokkal később is az orvosok, s annak megfelelően is kezeltek. Egyszer csak megálltál a kórterem közepén, gondosan eligazgattad magadon a pizsamát, majd mindkét kezedből ollót formázva, nyiszáló mozdulatokkal hátrálni kezdted. Zsóka szelíden leteremtett, hogy mit hülyéskedsz már megint, én meg a korongecset által elhagyott szőrszálakra próbáltam koncentrálni a frissen festett plafonon, miközben azon tanakodtam, voltam-e nagyobb zavarban valaha is. És innentől már ha akarnál, se tudnál visszaemlékezni mindarra, amit még mondandó vagyok, mert bármennyire is tartottad magad, életösztönöd hamarosan rád szabadította a stressz legádázabb démonait, akik fenekestől felforgattak benned mindent, de mindent. A műtétet még lassacs-

kán kiheverted volna, ez látszott rajtad, és kiérződött a szavaidból is. Ám amint megrohantak a rémképek, a víziók, a hosszabb-rövidebb ideig tartó emlékezetvesztések, Zsóka azonnal hívott, próbáljak a lelkedre beszélni, hiszen sürgősen kórházi kezelésre van szükséged, amiről persze hallani sem akarsz. Át is rohantam azonnal, s hogy ne keltsek benned gyanút, de még inkább, hogy jobb kedvre derítselek, elmeséltem, miként lobogtattuk a színes törölközőket Zsókaival, hogy beazonosíthassuk egymás ablakait a Kerepesi út két oldaláról, de te már arra sem emlékeztél, hogy időközben szinte szomszédok lettünk. Átnéztél rajtam is, Zsókan és Zolin is, a sógorodon, aki az autót vezette. Mert végül csak-csak beértünk a kórházba, de akkorra már olyan állapotban voltál, hogy még a kapujában se lehattünk bizonyosak benne, hogy sikerülni fog. Azóta is vallom: az égiek kegyelme nélkül egyetlen lépést se tehattünk volna.

Meg mégsem nyugodhattunk, mert az állapotod hónapokig mit sem változott, így hol fáradtan, hol annál lelkesültebben számoltál be a szinte egymásba érő kalandjaidról, s a lelkünkre kötötted, nehogy azt gondoljuk, hogy álmodtad őket, mert szintiszta valóság valamennyi. És mondtad, soroltad, egyiket a másik után. A leghosszabb ideig azt emlegetted, amikor egy ormótlan vaddisznófejet abáltál egész éjszaka. Virrasztottál, toporogtál az üst mellett, tüzelted, fűtötted, mindhiába. Már-már az összes főzővíz elpárolgott alóla, de az orra, a szénné feketedett túró karimája még reggelre se puhult meg. Napokig mozdulni is alig tudtál a fáradtságtól. Egy másik alkalommal a Kálvin téri templomban töltötted az estét, ahol olyan szépet láttál, amilyet korábban még soha: az oltáron félhold alakú hölgyek sziesztáztak. Sajnos azonban egyikük szemet vetett a papucsodra, s bár iszkoltál onnan azonnal, a jövőben a maradék fél párral leszel kénytelen beérni. A különleges helyen és módon sziesztázó hölgyek elképzelt látványába magam is beleborzongtam, még föl is jegyeztem, gondolván, ha talpra állsz, majd átadom neked. Akkor még reménykedtem benne, hogy használni is fogod, s bármennyiben lefogadtam volna, miután elolvasod, nem lehet más szavad rá, csak ez: vershelyzet! Ha néhány percre elfáradt benned az eufória, s kíváncsi lettél a mondókámra, Szikra Jancsiról, Szöllősi Zoliról s hajdani törzshelyünkről, a bankfiókká lett Rákosfalvi Bisztróról beszéltem, amely a keresztségben tőled az Ördögfing nevet kapta. Még a hórihorgas pincért, a pojácagyanús Gomezt is szóba hoztam, hátha fölvidulsz tőle, miközben pontosan tudtam, borotvaélen járok, hiszen ha nem válogatom meg a szavaimat, egy szempillantás alatt megríkatlak.

Ezt a nyomasztó kettősséget láttam rajtad a mosdósi, később a bázakerettyei utókezelőben, de még Rédicson is, amikor Budapestet százszor megtagadva visszatértél a családotodhoz. Megrendítő volt tapasztalni, hogy öröm és bánat milyen parányi helyre szorult össze benned, s ahogy állandóan keresztetkék egymás útjait. Most is látom, amint el-elmélázol az ünnepi hókuszpókusz okozta zavarodottságtól, s hajlottan, megtörtén is mosolyogni próbálsz a konyhaasztalra kitett Kossuth-díj mögül. Ez az utolsó képem rólad.

A gyász hír hallatán nyomban biciklire ültem, s meg sem álltam az Ond vezér útja 27-ig. Ott kikötöttem egy vékonyka fához, s jöttem-mentem, keresztül-kasul

a HÉV-sínek és a Zalán között, kerülgettem a házakat jobbról, balról, egyre saporábban, egyre idegesebben a bolondító tehetetlenségtől. Lestem, kutattam, hát-ha mégis fölbukksz valahol, mondjuk a Nyugdíjasok Házánál, a Mister-közben vagy tudom is én hol. Bárhol! De már nem volt elég, hogy mormoltam a verseidet, közben is kellett valamit csináljak, így marékszámra szedtem, mit szedtem, valósággal szaggattam a fagyalbogyót, majd elhajigáltam mindet, el, egyenként a büdös, fekete fenébe!

Aztán amint fölnéztem, hófehér üstököd megjelent a hetedik emeleti szúnyogháló mögött. Pontosan olyan voltál, mint régen, amikor megismertelek. Intettél felém, ahogy szoktál, és úgy, fölemelt karral elmondtál négy sort, amitől végképp megnyugodtam.

*Előragyog majd az idő,
kardhüvelyből villan a fény,
és fölsebzí a levegő
vén arcára: ki voltam én.*

Drága Dzsó! Isten veled!

